

УДК 338.05

Хімяк Н.Я.

ФОРМУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ РОЗРАХУНКУ ПРОГНОЗОВАНИХ ТРАНСФЕРТНИХ ЦІН ЯК ЗАСОБУ ПЛАНУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО РЕЗУЛЬТАТУ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Описані етапи формування трансфертної ціни ресурсів банківської установи на основі ринкових індикаторів та запропонований підхід до використання трансфертного ціноутворення у плануванні її діяльності.

Ключові слова: банк, трансфертне ціноутворення, ринкові процентні ставки, планування, методологія.

The stages of formation of transfer price of resources of the banking institution based on market indicators are described; the approach to the usage of transfer pricing in the planning stage is suggested.

Keywords: bank, transfer pricing, market interest rates, planning methodology.

Одним із елементів створення системи трансфертного ціноутворення у банківській установі є визначення джерел, які можуть слугувати підставою для встановлення трансфертних цін розміщення та залучення ресурсів. При цьому формування такого набору джерел повинно забезпечувати як можливість встановлення трансфертних цін ресурсів у процесі поточної діяльності, так і їх прогнозування для використання у плановому процесі.

У фаховій літературі, присвяченій аналізу трансфертних цін, стверджується, що у банках найчастіше використовуються методи трансфертного ціноутворення, орієнтовані на ринкові індикатори.

У Методичних рекомендаціях щодо організації процесу формування управлінської звітності в банках України (схвалені Постановою Правління Національного банку України 06.09.2007р. № 324) [4], стверджується, що ринковим орієнтиром установами трансфертних цін можуть бути ставки за операціями з купівлі-продажу ресурсів на міжбанківському ринку, облікова ставка Національного банку, ставки за операціями з розміщення облігацій внутрішньої державної позики на первинному або вторинному ринку тощо. Там же стверджується, що найкращим методом установами трансфертних цін є методи, що орієнтовані на ринкові індикатори.

Питання трансфертного ціноутворення знайшли відображення в наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених: К. Друрі, Е.А. Аткинсона, Р.С. Каплана, Ч. Хорнгрена, Дж. Фостера, В. Савчука, Т. Г. Савченко.

О.Г. Корольов у [3], стверджує, що ставки трансфертних цін повинні плануватися і регулярно переглядатися, виходячи з очікуваних процентних ставок міжбанківського ринку, рівня інфляції і ставки рефінансування, внутрішньої вартості ресурсів та рівня неопераційних витрат, прогнозу прибутковості по активних операціях банку, точки безбитковості і необхідної норми рентабельності, перспективних цілей банку з розвитку фінансових операцій, цінних позицій банку серед конкурентів.

О. Калініченко у [2], стверджує, що трансфертна ціна (трансфертна ставка) – внутрішня ставка, що встановлюється з урахуванням ринкових індикаторів та використовується для розподілу доходів і витрат між напрямками управління в усіх структурних підрозділах одного банку. Національний банк не регламентує методику встановлення трансфертних цін, тому сучасні українські банкіри не обмежені в цьому аспекті регулятором і можуть створювати власну або використовувати ту чи іншу наявну методику.

За результатами аналізу літературних джерел можемо стверджувати, що у них приділяється недостатньо уваги методологічним засадам використання ринкових індикаторів для встановлення трансфертних цін, а також практично не висвітлюються способи застосування трансфертного ціноутворення у плануванні.

Отже, метою дослідження є визначення способу використання доступної інформації про ставки за кредитами та депозитами для встановлення фактичних трансфертних цін ресурсів банку і прогнозування їх зміни у майбутньому для застосування у процесі планування системи розвитку банку.

Більшість операцій з залучення та розміщення коштів клієнтів на українському банківському ринку здійснюються за фіксованими відсотковими ставками. Існуючі ринкові відсоткові ставки (українська – KIBOR, світові – LIBOR, EURIBOR) наразі порівняно мало використовуються банками як база для встановлення плаваючих ставок за кредитами і депозитами. Переважно, такі продукти наявні у пропозиції банків з іноземними інвестиціями, що залучають ресурси від материнських банків під плаваючу відсоткову ставку та розміщають їх на вітчизняному ринку знову-ж-таки під плаваючу відсоткову ставку з додаванням власної фіксованої маржі. У певний спосіб на зміну існуючого стану вплинуло уведення Національним банком України Українського індексу ставок за депозитами фізичних осіб (UIRD, індикативної ставки, що розраховується на основі номінальних ставок по строкових депозитах фізичних осіб, що діють в 20 найбільших українських банках за розміром депозитного портфелю фізичних осіб) – окремі банки розпочали реалізацію продуктів, ставка за якими є плаваючою та формується з використанням UIRD.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що використання в сучасній українській банківській практиці єдиного джерела інформації для формування трансфертних цін не забезпечить достатньо обґрунтованого їх встановлення.

Вважатимемо, що джерелами інформації для розрахунку трансфертних цін ресурсів є:

1. Для трансфертної ціни поточних коштів – дані щодо фактичного рівня відсоткових ставок за короткостроковими міжбанківськими кредитами.

2. Для трансфертної ціни строкових коштів:

оприлюднювані Національним банком України дані про значення ставки KIBOR, індексу UIRD;

декларовані комерційними банками на загальнодоступних інформаційних ресурсах відсоткові ставки за активними та пасивними операціями. При цьому слід враховувати, що, залежно від фактичної ринкової ситуації банку, для якого проводиться розрахунок, слід підбирати відповідні ринкові індикатори трансфертних ставок (наприклад, можна простежити залежність ставок від групи, у якій знаходиться банк згідно класифікації НБУ (I – «найбільші», II – «великі», III – «середні», IV – «малі» банки, наявності у капіталі іноземних інвестицій та пов'язаної з цим фінансової підтримки закордонної материнської структури тощо);

узагальнені аналітичні огляди ставок, підготовлені аудиторськими фірмами, рейтинговими агентствами, аналітичними компаніями тощо.

Опрацювання перелічених джерел розглядатимемо як перший етап встановлення трансфертних цін банку. Результатом цього етапу є розрахунок, у розрізі валют та строків, середньоарифметичних відсоткових ставок (табл.1).

Другим етапом є коригування розрахованих середньоарифметичних ринкових процентних ставок з врахуванням пріоритетів банку у термінах та валютах розміщення або залучення ресурсів.

Таблиця 1

Розрахунок індикаторів для встановлення трансфертних ставок

Валюта

		Строковість				
		До запитання	Строкова група 1	Строкова група 2	...	Строкова група n
Джерела інформації	Джерело 1					
	Джерело 2					
	...					
	Джерело m					
Середнє						

Пріоритети повинні визначатись Комітетом управління активами і пасивами (КУАП) в залежності від стратегічних та оперативних цілей банку, фактичного стану ліквідності, наявності вільних ресурсів для кредитування тощо. Внаслідок цього фактична ціна у певних строкових групах та/чи для певних валют може відрізнятись від ринкової. Це відображає зацікавленість банку у здійсненні залучення або розміщення ресурсів у цих строках та валютах чи, навпаки, у відсутності такої зацікавленості. Відповідно, КУАП повинен визначати необхідність врахування таких пріоритетів при встановленні трансфертних цін ресурсів.

На третьому етапі скориговані ринкові процентні ставки додатково коригуються з врахуванням маржі на покриття ризику ліквідності.

Враховуючи необхідність дотримання рекомендованого Національним банком України співвідношення високоліквідних активів банку до загальної суми активів у розмірі, не меншому за 10%, цим коригуванням забезпечується врахування потенційних витрат, які нестиме банк у зв'язку з необхідністю залучення коштів для дотримання описаного співвідношення.

Трансфертні ціни, встановлені за результатами виконання перелічених етапів використовуються для розрахунку поточного управлінського результату діяльності.

Описаний розрахунок повинен виконуватись банком з визначеною періодичністю - як правило, щомісячно.

Окремим завданням є розрахунок прогнозованих трансфертних цін у середньостроковій перспективі. Метою такого розрахунку є визначення планового управлінського результату структурних підрозділів, що входять в мережу банку (філій, відділень). Розрахунок здійснюється щорічно, в рамках планового процесу.

На прогнозовану трансфертну ціну впливають:

- фактична трансфертна ціна ресурсів на початок планового періоду;
- планова трансфертна ціна ресурсів упродовж планового періоду;
- фактичний обсяг портфелів кредитів і депозитів на початок планового періоду;
- планове погашення портфелів кредитів і депозитів упродовж планового періоду;
- планове нарощення портфелів кредитів і депозитів упродовж планового періоду.

На думку автора, входними даними для розрахунку планових трансфертних цін є:

- прогноз інфляції;
- прогноз курсу обміну гривні до основних іноземних валют (долар США, ЄВРО);
- прогнозований рівень відсоткових ставок LIBOR, EURIBOR;
- процентні ставки по державних цінних паперах;
- відсоток обов'язкового резервування залучених коштів;
- процентні ставки міжбанківського ринку;

прогнозований рівень номінальних відсоткових ставок за кредитами і депозитами банку на наступний фінансовий рік.

Розрахунок планових трансфертних цін може здійснюватись спрощено – для двох видів валют (національна валюта, іноземна валюта) та для двох видів строків (кошти до запитання, строкові кошти).

Слід враховувати, що трансфертна ціна для кожного окремого продукту має фіксуватися в момент його створення (або надання кінцевому (зовнішньому) клієнту, або отримання від такого клієнта) і залишатися незмінною протягом усього строку дії цього продукту, за винятком продуктів з плаваючими ставками, де трансфертна ставка переглядається під час перегляду клієнтської (номінальної) ставки [1]. Тому для кредитного портфеля або депозитної бази, фактично наявної на дату складання прогнозу ($t=1$), трансфертна ціна у плановому періоді може спрощено вважатися сталою.

Виходячи з викладеного, прогнозована трансфертна ціна ресурсів філії (відділення)

у момент часу i ($t=1, \dots, i, \dots, n$) для валюти j P'_{ij} може бути визначена за формулою:

$$P'_{ij} = \frac{(V_{1j} - \sum_{t=1}^i \Pi_{jt}) * P_{1j} + \sum_{t=1}^i B_{jt} * P_{ij}}{V_{1j} - \sum_{t=1}^i \Pi_{jt} + \sum_{t=1}^i B_{jt}}, \quad (1)$$

де V_{1j} - фактичний портфель операцій у валюті j на початок планового періоду;

P_{1j} - фактична трансфертна ціна ресурсів у валюті j на початок планового періоду;

P_{ij} - планова трансфертна ціна ресурсів у валюті j у момент часу i планового періоду;

Π_{jt} - планове погашення портфелів кредитів і депозитів упродовж планового періоду;

B_{jt} - планове нарощення портфелів кредитів і депозитів упродовж планового періоду.

Підсумовуючи викладене можна стверджувати, що орієнтований на ринкові індикатори метод трансфертного ціноутворення може бути застосований у плануванні управлінських результатів діяльності банківських установ.

Література:

1. Жидко К. Теоретичні основи побудови системи трансфертного ціноутворення у банку // Вісник Національного банку України. — 2005 р. — № 1. — С. 52—56.
2. Калініченко О. Нові підходи до визначення рентабельності банківської діяльності в сучасних умовах // Вісник Національного банку України. — 2010. - №7.
3. Королев О. Г. Анализ рентабельности операций коммерческого банка и ее влияния на финансовую устойчивость : Дис. канд. экон. наук : 08.00.12 : Москва, 1997 192 с. РГБ ОД, 61:98-8/265-8.
4. Методичні рекомендації щодо організації процесу формування управлінської звітності в банках України: Рекомендації затверджені Постановою Правління НБУ від 06.09.2007 № 324.
5. Савченко Т. Практика трансфертного ціноутворення в банках України // Вісник Національного банку України. — 2007. - №2. — ст. 26-31.
6. Савчук В., Троян И. Трансфертное ценообразование // Финансовый директор. — 2006.- № 2.
7. Тігаренко Г. Б. Зміни в системі управлінського обліку при реструктуризації підприємства зі складною організаційною структурою // Вісник Сумського національного аграрного університету. — 2009. - № 2.

Рекомендовано до публікації
д.е.н., проф. Васильчак С.В. 01.03.2012

Надійшла до редакції
20.03.12